

Śródziemnomorski gaz Izraela: potencjał eksportu do Europy i dynamika współpracy regionalnej

Karolina Zielińska

Po uruchomieniu wydobycia gazu ze złoża Karisz, które ma nastąpić we wrześniu 2022 r., Izrael będzie dysponował nadwyżkami umożliwiającymi mu rozpoczęcie eksportu do państw Unii Europejskiej ok. 10 mld m³ surowca rocznie. Ma do tego wykorzystywać infrastrukturę łączącą własne złoża z egipskimi terminalami LNG zgodnie z zasadami sformułowanymi w egipsko-izraelsko-unijnym porozumieniu wstępnym z czerwca 2022 r. Nie podpisano jeszcze kontraktów z odbiorcami w Europie ani nie ujawniono ceny gazu sprzedawanego do UE. Dalszy rozwój izraelskich złóż i rozbudowa infrastruktury – rurociągów lub pływających platform skraplających – będzie jeszcze zwiększał potencjał eksportowy kraju. Władze chcą przede wszystkim móc nadal zabezpieczać potrzeby wewnętrzne, a sprzedaż błękitnego paliwa za granicę – mimo jej rosnącego znaczenia komercyjnego – odgrywa głównie rolę polityczną, sprzyjając budowie relacji w regionie. Istotnymi partnerami Izraela w dziedzinie energetyki są – obok Egiptu – Cypr, Grecja i Jordania, rośnie także znaczenie Zjednoczonych Emiratów Arabskich. Zagrożeniem dla planów eksportu surowca może być Hezbollah. Realizuje on interesy irańskie, które w kwestiach gazowych zbiegają się z rosyjskimi, podczas gdy więzi między oboma krajami zacieśniają się.

Izraelski gaz dla Europy

Unijne zainteresowanie izraelskim gazem to konsekwencja potrzeby szybkiej dywersyfikacji źródeł tego surowca w związku z rosyjską agresją na Ukrainę oraz ograniczeniem importu węgłowodorów z Rosji (w 2021 r. wspólnota kupiła od niej m.in. 155 mld m³ gazu, czyli 40% własnej konsumpcji rocznej)¹. Jednocześnie w związku z utrzymującymi się od jesieni 2021 r. bardzo wysokimi cenami błękitnego paliwa na europejskich giełdach, opłacalność sprowadzania go z Izraela wzrosła.

Wysyłanie gazu do Europy stanie się możliwe dzięki planowanemu na wrzesień 2022 r. uruchomieniu wydobycia ze złoża Karisz, które sprawi, że Izrael dysponować będzie sięgającymi 10 mld m³ rocznie nadwyżkami ponad aktualne zużycie krajowe i zobowiązania eksportowe. Kolejne mogą się pojawić po zwiększeniu produkcji ze złoża Lewiatan z obecnych 12 mld m³ do 21 mld m³ rocznie. Warunkowane jest to powstaniem nowej infrastruktury odbioru, co może zapewnić budowa przy złożu pływającej instalacji LNG i/lub nowych gazociągów. Toczą się prace nad rozpoczęciem wydobycia ze złóż Olympus i Iszai.

¹ I. van Halm, *How can the EU end its dependence on Russian gas?*, Energy Monitor, 11.05.2022, energymonitor.ai.



To drugie przylega do cypryjskiego złoża Afrodyta – negocjacje dotyczące parametrów jego wspólnej eksploatacji trwają (zob. Aneks). Ponadto w maju 2022 r., wbrew wcześniejszym deklaracjom, rozpoczęto przygotowania do czwartej rundy przetargów na poszukiwania nowych pokładów błękitnego paliwa. Decyzję uzasadniono potrzebą wsparcia Europy w dywersyfikacji jego źródeł².

O pozyskanie izraelskiego gazu zabiegała m.in. komisarz UE ds. energii Kadri Simson w rozmowach z minister Karine Elharrar (zdalnej 3 marca i osobistej

» Na wysyłanie gazu do Europy pozwoli planowane na wrzesień 2022 r. uruchomienie wydobycia ze złoża Karisz, które sprawi, że Izrael będzie dysponować nadwyżkami sięgającymi 10 mld m³ rocznie.

podczas spotkania Międzynarodowej Agencji Energii w Paryżu 23 marca). Obecnie nie ma innej możliwości, więc surowiec na potrzeby europejskie miałby być skraplany w egipskich terminalach LNG Damietta³ i Idku⁴. Ich łączna przepustowość jest ograniczona do 17 mld m³. Paliwo z Izraela dociera do egipskiego systemu za pośrednictwem rurociągu Aszkelon–el-Arisz, a od marca – również Gazociągu Arabskiego przez Jordanię. Ich łączna przepustowość wynosi zaledwie 7–10 mld m³. W związku z planami, by eksport do Europy za pośrednictwem Egiptu osiągnął docelowo większą skalę, niż wynika to z ograniczeń istniejącej sieci, planuje się nowe gazociągi łączące oba państwa. Przewiduje to izraelsko-egipskie porozumienie ramowe (*Memorandum of Understanding – MoU*) z listopada 2021 r. o możliwości zwiększenia sprzedaży izraelskiego gazu do Egiptu⁵. Rozpoczęto już prace nad nową linią naziemną przez północny Synaj, a ponadto rozważa się budowę szlaku morskiego między izraelskimi złożami a egipskimi terminalami LNG (zob. mapa w Aneksie). Rozmowy toczą się na poziomie trójstronnej unijno-egipsko-izraelskiej grupy roboczej, a także ministerstw i koncernów, z udziałem przedstawicieli potencjalnych państw odbiorców, których listy nie ujawniono⁶.

15 czerwca 2022 r. reprezentanci Komisji Europejskiej (komisarz Simson w obecności przewodniczącej Ursuli von der Leyen), Egiptu (minister Mohamed Shaker El-Markabi) i Izraela (minister Elharrar) podpisali w Kairze MoU ws. handlu, transportu i eksportu gazu naturalnego do Unii. Strony zobowiązały się do prac nad zapewnieniem stabilnych dostaw surowca. W ramach realizacji MoU ma powstać plan efektywnego użytkowania infrastruktury do przesyłu gazu do wspólnoty oraz tzw. mapa drogowa dotycząca formalizacji zamierzeń zawartych w porozumieniu (np. umów precyzujących warunki dostaw). Dokument przewiduje, że Unia będzie zachęcać firmy europejskie do inwestowania w poszukiwania i wydobycie błękitnego paliwa w Izraelu i Egipcie. Jest w nim też mowa o badaniach nad możliwością użycia technologii wychwytywania i sekwestracji węgla oraz pozyskaniu finansowania na prace badawcze dotyczące redukcji emisji i dekarbonizacji. Strony zgodziły się co do potrzeby zachęcania swoich podmiotów publicznych i prywatnych do współpracy w zakresie technologii wodorowych, zielonej energii i efektywności energetycznej. Zawarte na trzy lata porozumienie zakłada dwukrotne automatyczne przedłużenie, każdorazowo o kolejne trzy, i nie wpływa na inne zobowiązania eksportowe państw⁷.

² Y. Katz, D. Brinn, *How Israel is using gas exports to boost its diplomatic standing*, The Jerusalem Post, 19.06.2022, [jpost.com](https://www.jpost.com); *Launch of Fourth Offshore Bid Round for New Natural Gas Exploration Licenses in the EEZ of the State of Israel*, Ministerstwo Energii Izraela, 30.05.2022, gov.il.

³ Ponownie uruchomiony w 2021 r. Operatorem jest hiszpański SEGAS, w przedsięwzięcie zaangażowane są: włoski ENI (50% udziałów), Egyptian Natural Gas Holding Company (EGAS – 40%) i Egyptian General Petroleum Corporation (EGPC – 10%).

⁴ Operatorem jest Egyptian LNG, w inwestycję zaangażowane są: Shell (35,5% udziałów), Petronas (35,5%), EGPC (12%), EGAS (12%) i TotalEnergies (5%).

⁵ G. Mitchell, *Exporting Israel's gas to Europe: An initial but momentous step – opinion*, The Jerusalem Post, 21.06.2022, [jpost.com](https://www.jpost.com); *A joint Memorandum of Understanding was signed, to promote a joint examination of exporting additional amounts of natural gas in light of the global efforts to reduce greenhouse gas emissions*, Ministerstwo Energii Izraela, 25.11.2021, gov.il.

⁶ Y. Katz, D. Brinn, *How Israel...*, *op. cit.*

⁷ EU Egypt Israel Memorandum of Understanding, Komisja Europejska, 15.06.2022, energy.ec.europa.eu.

Dla Unii rozpoczęcie jesienią 2022 r. sprowadzania izraelskiego gazu ma być pierwszym konkretnym rezultatem podpisania MoU. Wcześniej trzeba jednak podjąć jeszcze odrębne ustalenia, gdyż dokument nie zobowiązuje stron prawnie ani finansowo i nie określa harmonogramu, ilości, odbiorców ani cen dostaw. Fakt zawarcia umowy podczas siódmego ministerialnego spotkania Wschodniośródziemnomorskiego Forum Gazu (EMGF – zob. niżej) zwiększa jej ciężar polityczny i potwierdza, że UE widzi w formacie element procesu rozwoju współpracy między państwami regionu. KE wspiera go, podobnie jak dążenie Egiptu do odgrywania roli regionalnego hubu gazowego, w szczególności z wykorzystaniem technologii LNG. Choć kraj ten przeznaczają jak dotąd własne zasoby (w tym ze złoża Zohr, szacowanego na 850 mld m³) głównie na potrzeby wewnętrzne, to jego potencjał eksportowy szybko rośnie⁸. Korzyści z MoU mają również czerpać członkowie UE wchodzący w skład EMGF – strony sprzyjać będą sprzedaży do Europy błękitnego paliwa wydobywanego przez inne państwa wschodniego Śródziemnomorza. Chodzi zapewne w szczególności o Cypr, który planuje transportować surowiec ze złoża Afrodyta⁹ do egipskich terminali skraplających (szlak ma być gotowy w 2025 r.). Rozważa się też budowę rurociągu eksportowego między Egiptem a grecką Kretą¹⁰.

Sprzedaż gazu do UE ma się odbywać zgodnie z unijnymi celami transformacji energetycznej, traktującymi go jako paliwo przejściowe.

” **Wielkość złóż gazowych i wyzwania związane z ich komercjalizacją doprowadziły do bezprecedensowego rozwoju oddolnej kooperacji państw nadbrzeżnych.**

Von der Leyen w trakcie wizyty w Izraelu i Egipcie (13–15 czerwca) podkreśliła, że nowobudowana infrastruktura powinna być przystosowana do ewentualnego transportu wodoru w przyszłości. Podczas światowej konferencji klimatycznej COP 27 w Szarm el-Szejk ma zostać sfinalizowane unijno-egipskie Śródziemnomorskie Partnerstwo Wodorowe (obejmujące szerokie spektrum kwestii energetycznych)¹¹. Istotna rola Egiptu w polityce energetycznej UE¹² wynika z jego szybkiego rozwoju w zakresie wydobywania i skraplania gazu, energetyki odnawialnej, infrastruktury międzykontynentalnej oraz technologii wodorowych we współpracy z partnerami europejskimi¹³. Docelowo Bliski Wschód może się stać dla Europy źródłem energii słonecznej i wiatrowej (największy potencjał mają Egipt, Jordania i Arabia Saudyjska), a potencjalnie – w zależności od postępu technicznego – także wodoru. Izrael może w tym kontekście zapewnić technologie oraz stanowić most lądowy.

Gaz jako katalizator integracji regionalnej Izraela

Od ponad dekady fundamentalne znaczenie ma dla Izraela regionalna współpraca energetyczna. Wielkość złóż gazowych i wyzwania związane z ich komercjalizacją doprowadziły do bezprecedensowego rozwoju oddolnej kooperacji państw nadbrzeżnych, obejmującej zagadnienia z zakresu ekonomii i bezpieczeństwa (np. współdziałanie w przypadku klęsk żywiołowych, regularne wspólne ćwiczenia wojskowe). Początkowo dominowały dwa formaty trójstronne – Cypr–Grecja–Egipt oraz Cypr–Grecja–Izrael. Podczas siódmego spotkania drugiego z nich, 2 stycznia 2020 r. w Atenach, podpisano umowę o budowie gazociągu EastMed o długości ok. 2000 km i przepustowości 20 mld m³ rocznie. Ma on prowadzić ze złoża Lewiatan przez złożo Afrodyta do Grecji i dalej – rurociągiem Posejdon – do Włoch i Europy. Projekt odegrał jak dotąd głównie rolę polityczną, konsolidując współpracę zaangażowanych w niego państw. Wysoki koszt inwestycji (7 mld euro) i wyzwania

⁸ A. Fouad, *Egypt's future in the LNG market*, Middle East Institute, 21.09.2021, mei.edu.

⁹ Złoże zawiera ok. 120 mld m³ surowca i jest najbliższe rozpoczęcia wydobywania ze złóż cypryjskich. Udziały w nim mają koncerny Delek, Chevron i Shell. Zob. *Strategic Energy Hub*, Cyprus Profile, grudzień 2021, cyprusprofile.com.

¹⁰ J. Krasna, *Politics, War and Eastern Mediterranean Gas*, Moshe Dayan Center for Middle Eastern and African Studies, 24.03.2022, dayan.org.

¹¹ EU-Egypt Joint Statement on Climate, Energy and Green Transition, Komisja Europejska, 15.06.2022, ec.europa.eu.

¹² Zob. MoU ws. strategicznego partnerstwa energetycznego między UE a Egiptem z 2018 r.

¹³ M. Tanchum, *Egypt's Synergy Between Natural Gas and Green Energy Transition: Cairo's Advances in LNG and Green Hydrogen are Shaping the COP 27 Agenda*, Middle East Institute, 5.05.2022, mei.edu.

infrastrukturalne (szczególnie na odcinku z Cypru do Grecji) przy niskich wówczas cenach surowca oraz coraz bardziej widocznym preferowaniu przez konsumentów LNG i zrównoważonych źródeł energii zaszkodziły perspektywom jej realizacji. Komisja Europejska, która wpisała EastMed na listę projektów wspólnego zainteresowania, nadal wspiera jednak jego powstanie – także ze względu na to, że w przyszłości może on służyć również do przesyłu wodoru. Koncerny Edison i DEPA planują ukończyć przedsięwzięcie w 2027 r. Innym ważnym elementem infrastruktury energetycznej ma być elektryczny Konektor Euroazjatycki między Grecją, Cyprzem i Izraelem (ostatnie z tych państw nie dopełniło jednak jeszcze niezbędnych formalności¹⁴).

Niwelowaniu potencjalnej konkurencji między wymienionymi formatami i optymalizacji rozwijanych projektów sprzyja wspomniane

» Na podłączenie do złoża platformy zareagował Hezbollah, grożąc, że ostrzela infrastrukturę rakiętami i wysyłając w jej stronę drony.

EMGF, zwołane w styczniu 2019 r., a następnie rychło przekształcone w międzynarodową organizację z siedzibą w Kairze. Jego cel to budowa regionalnego rynku gazu (uregulowanie kwestii podaży, popytu, infrastruktury, cen itd.), lecz zajmuje się ono także szerzej energetyką, w tym odnawialną. Należą do niego: Cypr, Grecja, Egipt, Francja, Izrael, Jordania, Palestyna i Włochy, a stałymi obserwatorami są UE i USA. Bank Światowy wspiera EMGF merytorycznie, stworzono też komitet przedstawicieli prywatnego biznesu¹⁵.

Wydobycie gazu wzmocniło relacje Izraela z dwoma ościennymi państwami arabskimi, z którymi zawarł on układy pokojowe. Od marca 2017 r. tamtejszy surowiec trafia na rynek jordański, a od stycznia 2020 r. – na egipski. Proces konsolidacji regionalnej współpracy energetycznej wspiera dynamika wytworzona przez normalizację stosunków na linii Izrael–Zjednoczone Emiraty Arabskie. ZEA aktywnie inwestują w państwach wschodniego Śródziemnomorza, m.in. w sektor energetyczny (np. zakupiły udziały w izraelskim złożu Tamar, mają zapewnić finansowanie izraelsko-jordańskiego projektu „woda za prąd”, zawarły partnerstwa inwestycyjne z Cyprzem, Grecją, Egiptem i Jordanią).

Na marginesie kooperującego regionu pozostaje Turcja. Nowe formaty współpracy nabrały charakteru antytureckiego w związku z konfrontacyjną postawą Ankary (konflikt cypryjski¹⁶ oraz zawarta przez nią w 2019 r. umowa o granicy morskiej z Libią, naruszająca interesy innych państw). Wymuszona trudną sytuacją gospodarczą trwająca od 2021 r. korekta polityki Recepta Tayyipa Erdoğan'a doprowadziła do poprawy relacji Turcji m.in. z Egiptem i Izraelem. Konflikt cypryjski oraz napięcia z Grecją nie pozwalają jej jednak na dołączenie do EMGF i rozwój infrastruktury potrzebnej do pozyskania izraelskiego gazu. Niewielkie jego ilości Ankara importuje w formie skroplonej za pośrednictwem Egiptu,¹⁷ ale w przewidywalnej przyszłości priorytetowym odbiorcą nadwyżek stanie się UE. Jednocześnie Turcja może dołączyć do regionalnej współpracy w zakresie odnawialnych źródeł energii¹⁸.

Istotną rolę w kontekście izraelskiego eksportu gazu do Unii odgrywa Liban. Permanentny kryzys wewnętrzny uniemożliwił mu jak dotąd eksploatację własnych złóż. Izrael jest skłonny do ustępstw, które poprawiłyby klimat inwestycyjny, pozwoliły ustabilizować Liban i docelowo nawiązać z nim pokojowe relacje, lecz prowadzone od 2010 r. rozmowy w sprawie przebiegu granic morskich dotychczas nie przyniosły efektu. Na plany wydobycia ze złoża Karisz Bejrut odpowiedział zwiększeniem roszczeń o dodatkowe 1400 km² ponad pierwotne 860 km². Na podłączenie do tych

¹⁴ G. Mitchell, *Exporting Israel's gas to Europe...*, *op. cit.*

¹⁵ *Eastern Mediterranean countries to form regional gas market*, Reuters, 14.01.2019, reuters.com.

¹⁶ A. Michalski, *Cypr w polityce Turcji*, „Komentarze OSW”, nr 412, 20.10.2021, osw.waw.pl.

¹⁷ *Pipelines vs. Interconnectors: Israel and the EU energy relationship*, BICOM, 16.06.2022, bicom.org.uk.

¹⁸ *President Isaac Herzog delivers his "Renewable Middle East" speech*, Prezydent Izraela, 23.02.2022, gov.il; Regional Climate Change Initiative of the Republic of Cyprus, emme-cci.org.

pokładów w czerwcu 2022 r. platformy FSPO zareagował zaś Hezbollah, który zagroził, że ostrzela infrastrukturę raketami, oraz wysłał w jej stronę drony. Negocjowana obecnie propozycja zakłada przekazanie Libanowi złoża Kana i uznanie złoża Karisz za izraelskie¹⁹. Strony zamierzają zawrzeć porozumienie już we wrześniu br. Rząd w Bejrucie wydaje się zajmować w tej sprawie stanowisko bardziej pragmatyczne niż jeszcze niedawno, a opinia publiczna w coraz większym stopniu przestrzega posunięcia Hezbollahu jako szkodzące interesowi narodowemu. Niemniej ta organizacja terrorystyczna, będąca w dużej mierze wykonawcą woli Iranu, a także zacieśniająca więzi z Rosją, zaostrza retorykę i działania, stając się w ten sposób największym zagrożeniem dla realizacji planu eksportu izraelskiego gazu do Europy²⁰.

Gaz dla Europy a polityka energetyczna Izraela

Istotny kontekst dla omawianego zagadnienia stanowi też polityka energetyczna samego Izraela. Sprzedaż do UE ok. 10 mld m³ gazu rocznie oznaczałaby podwojenie wolumenu jego eksportu. W debacie medialnej zwolennicy zwiększenia wysyłki surowca za granicę zwracają uwagę na rodzące się w związku z tym posunięciem możliwości gospodarcze i polityczne, a także potrzebę sprzedaży błękitnego paliwa, dopóki – w dobie odchodzenia od konwencjonalnych źródeł energii – są na niego chętni. Sceptycy powątpiewają, czy zainteresowanie izraelskim gazem potrwa wystarczająco długo. Inni za najważniejsze uważają zachowanie zasobów pozwalających zaspokoić rosnące zapotrzebowanie wewnętrzne przez najbliższe dekady²¹. Według obowiązujących w kraju reguł plany eksportowe nie mogą obejmować 540 mld m³ surowca (ok. 60% potwierdzonych rezerw) przeznaczonych na ten rynek. Obowiązują też ograniczenia indywidualne, zależne od wielkości złoża. Aktualnie trwa dyskusja nad zwiększeniem dopuszczalnego eksportu, przynajmniej w odniesieniu do nowych pokładów²². Wydaje się jednak, że w obrębie elit politycznych został osiągnięty konsensus dotyczący uruchomienia sprzedaży błękitnego paliwa do Europy, a trwający w Izraelu kryzys polityczny nie powinien wpłynąć na realizację tego zamierzenia.

Istotny głos w takich debatach mają nie tylko politycy, lecz także urzędnicy (w tym komisje powołane przez dyrektora generalnego

Dotychczas eksport gazu traktowano w Izraelu przede wszystkim jako narzędzie konsolidacji relacji z partnerami zagranicznymi.

resortu energii, urząd kontrolera państwowego, urząd antymonopolowy), władze lokalne, społeczeństwo obywatelskie, akademicy i eksperci, przedstawiciele przemysłu oraz sądy²³. Kontrowersje dotyczyły m.in.: opodatkowania koncernów, rozbicia windujących ceny gazu monopoli, kwestii środowiskowych czy zapewnienia zasobów na cele krajowe przez wdrożenie ograniczeń eksportowych. Prowadziły one zarówno do dyskusji medialnych i pomiędzy decydentami, jak i protestów ulicznych. Obecnie – pomimo zakończenia procesu konstruowania podstawowych ram prawnych dla funkcjonowania sektora wydobywania gazu – trwają rozmowy na temat potrzeby zwiększenia konkurencji i obniżenia cen na

¹⁹ J. Krasna, *Politics, War and Eastern Mediterranean Gas*, op. cit.; D. Zaken, *Lebanon reportedly drops claims on Karish gas field*, *Globes*, 20.06.2022, en.globes.co.il.

²⁰ S. Nowacka, *Znaczenie udziału polskiego kontyngentu w misji UNIFIL dla polityki Polski wobec Bliskiego Wschodu*, PISM, 25.07.2022, pism.pl; O. Mizrahi, Y. Schweitzer, *Resolving the Gas Dispute with Lebanon: First Exhaust Diplomatic Efforts*, INSS Insight No. 1618, 14.07.2022, inss.org.il.

²¹ Przykład polemiki: N. Shtrasler, *When Will Israel's Natural Gas Cultists Admit They Were Wrong?*, *Haaretz*, 13.05.2022, haaretz.com; Y. Langotsky, *A Myopic View on Israel's Natural Gas*, *Haaretz*, 19.05.2022, haaretz.com.

²² *Israel: Energy – Oil & Gas*, *The Legal 500*, legal500.com.

²³ Kluczowe dla funkcjonowania sektora wyroki Sądu Najwyższego zapadały stosunkowo szybko i przeważnie nie prowadziły do znaczących opóźnień w rozwoju sektora. Przykładowo w sierpniu 2012 r. SN utrzymał w mocy przyjęte w marcu 2011 r. regulacje dotyczące opodatkowania przychodów z wydobywania ropy i gazu, w październiku 2013 r. podtrzymał prawo rządu do decydowania o polityce eksportowej bez każdorazowej delegacji ustawowej (decyzja z czerwca 2013 r.), a w marcu 2016 r. obalił 10-letnią gwarancję niezmienności kontraktu, jaką w umowie z grudnia 2015 r. państwo dało konsorcjum Noble–Delek (zmieniony kontrakt podpisano w maju 2016 r.). S. Ashwarya, *Israel's Mediterranean Gas. Domestic Governance, Economic Impact, and Strategic Implications*, Routledge 2019, s. 70–129.

rynku wewnętrznym²⁴. Ponadto nowe inwestycje mogą wzbudzić sprzeciw lokalnych społeczności lub organizacji ekologicznych²⁵.

Co istotne, dotychczas eksport błękitnego paliwa traktowano w Izraelu przede wszystkim jako narzędzie konsolidacji relacji z partnerami zagranicznymi. Dopiero niedawno wydobyte zaczęło przekładać się na wielkość depozytów w państwowym funduszu majątkowym – ze 1,25 mld szekli (ok. 1,73 mld złotych), które wpłynęły tam w 2021 r., 0,7 mld wpłacił sektor gazowy²⁶. Tymczasem śródziemnomorski gaz już niemal zapewnił państwu samowystarczalność energetyczną, przynajmniej jeśli chodzi o produkcję prądu – użycie węgla do tego celu ma się zakończyć do 2025 r.²⁷ Izraelscy eksperci wskazują jednak, że wobec zagrożeń rakietowych i cybernetycznych faktyczne bezpieczeństwo energetyczne można zbudować jedynie na rozproszonych źródłach odnawialnych²⁸. Rozwój tej sfery opóźniają wprawdzie przeszkody infrastrukturalne, prawne i biurokratyczne, niemniej w ostatnim czasie podjęto wysiłki, by je przełamać, a państwo dysponuje dużym potencjałem w zakresie technologii i badań, również tych związanych z magazynowaniem energii²⁹.

Podsumowanie

Uruchomienie wydobywania ze złoża Karisz, a także zawarcie trójstronnego porozumienia z Egiptem i UE istotnie zwiększa szanse na rozpoczęcie przez Izrael w 2022 r. eksportu do Europy do 10 mld m³ błękitnego paliwa rocznie. Zarówno w kontekście obecnego kryzysu na unijnym rynku gazu, jak i procesu transformacji energetycznej Unia zachęca państwa i koncerny do rozwoju regionalnej infrastruktury energetycznej. Jednocześnie podwyższenie w kolejnych latach wolumenu przesyłu do 20 mld m³ rocznie i powyżej (jeśli weźmiemy pod uwagę wspólny potencjał Cypru, Egiptu i Izraela) wymagać będzie inwestycji (chodzi m.in. o platformę LNG przy złożu Lewiatan czy nowe rurociągi: naziemny Izrael–Egipt, podmorski Afrodyta–Egipt, wreszcie EastMed). Pełnienie funkcji dostawcy gazu i udział w unijno-bliskowschodnich projektach energetycznych sprzyjać będzie poprawie relacji państwa z UE. Omawiana współpraca cieszy się też poparciem Stanów Zjednoczonych³⁰. Jest ona jednak sprzeczna z interesami Rosji oraz Iranu³¹. Eksport surowca do UE mógłby stanowić kolejny czynnik pogarszający stosunki między Izraelem i Rosją w kontekście jej agresji na Ukrainę³². Realizacji planów w największym stopniu zagrozić może eskalacja konfrontacji z Teheranem, z którym zacieśnia więzi Moskwa. Emanację tego irańsko-rosyjskiego niebezpieczeństwa stanowią działania libańskiej organizacji terrorystycznej Hezbollah. Ryzyko ataków z jej strony zapewne zmaleje w przypadku sukcesu negocjacji ws. delimitacji granicy izraelsko-libańskiej. Potencjalne zagrożenie mogą też przynieść ewentualne protesty Izraelczyków przeciwko budowie nowej infrastruktury do wydobywania i przesyłu gazu.

²⁴ A. Roe, *יש תעטרקמ תורחתהו, דרי אל למשחה ריחמ, הקיר טעמכ רשועה ורק: זגה הוותמל מינש*, Calcalist, 13.09.2021, calcalist.co.il.

²⁵ Za przykład niech posłużą protesty wobec motywowanej względami bezpieczeństwa decyzji o ulokowaniu instalacji rozdzielającej gaz od kondensatu ze złoża Lewiatan zaledwie 10 kilometrów od wybrzeża. Choć demonstracje zaangażowały licznych mieszkańców, to ich postulaty wzbudziły kontrowersje również wśród organizacji ochrony środowiska i ostatecznie nie zostały spełnione. S. Surkes, *Energy Ministry agrees on role for public in supervising natural gas*, The Times of Israel, 14.08.2018, timesofisrael.com.

²⁶ *Idem*, *Knesset passes legislation to force companies to pay into sovereign wealth fund*, The Times of Israel, 11.11.2021, timesofisrael.com; *Record royalties collected from natural resources*, Ministerstwo Energii Izraela, 28.02.2022, gov.il.

²⁷ Y. Katz, D. Brinn, *How Israel...*, *op. cit.*

²⁸ Zob. np. *Israel: The Land of Milk, Honey and Solar Power*, American Friends of Bar-Ilan, 18.01.2022, vimeo.com.

²⁹ Zob. np. *A plan formulated by the ministry shows how to increase the use of renewable energies without giving up open spaces*, Ministerstwo Ochrony Środowiska Izraela, 15.02.2022, gov.il; A.K. Leichman, *The companies that will disrupt the way we store energy*, Israel21c, 8.02.2022, israel21c.org.

³⁰ Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act, w: H.R. 1865 (116th): Further Consolidated Appropriations Act, 2020, za: govtrack.us.

³¹ Zob. np. E. Rettig, S. Polinov, S. Chorevl, *What does Russia want with Lebanon's gas fields?*, The Jerusalem Post, 7.06.2020, jpost.com.

³² K. Zielińska, *Izrael wobec antysemickich wypowiedzi Ławrowa*, OSW, 5.05.2022, osw.waw.pl.

ANEKS

Izrael i gaz³³

Wykres 1. Izrael – źródła energii w 2020 r. (w TJ)

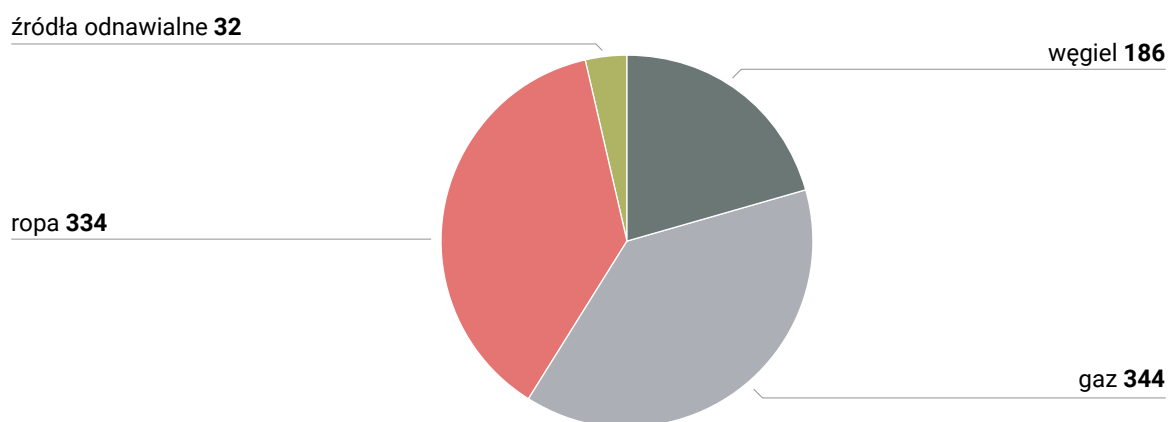
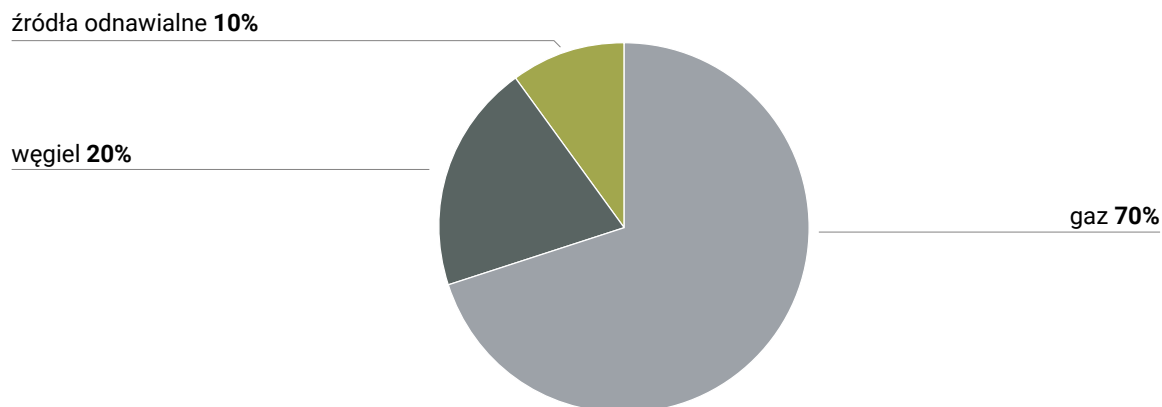


Tabela. Potwierdzone złoża śródziemnomorskiego gazu

| Nazwa złoża | Zaangażowane koncerny | Zasoby (mld m ³) | Wydobycie (mld m ³ rocznie) |
|-------------|---|------------------------------|--|
| Lewiatan | operator – Chevron, udziały: Chevron (40%), NewMed Energy (45%), Ratio Oil Exploration (15%) | 600 | 12 |
| Tamar | operator – Chevron, udziały: Isramco (28.75%), Chevron (25%), Mubadala Investment (22%), Tamar Petroleum (16,75%), Dor Gas Exploration (4%), Everest (3,5%) | 300 | 7,5 |
| Karisz | Energean | 98 | III kw. 2022: 6,5–8 |
| Iszai | Delek, Chevron, Shell | 10–12 | - |
| Olympus | Energean | 58 | - |

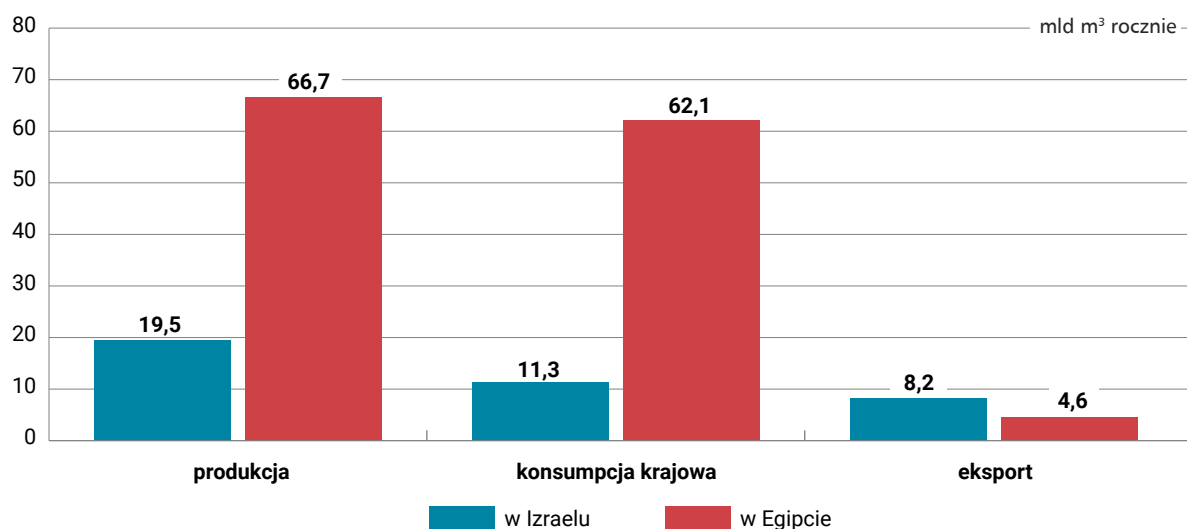
Wykres 2. Udział gazu w produkcji energii elektrycznej



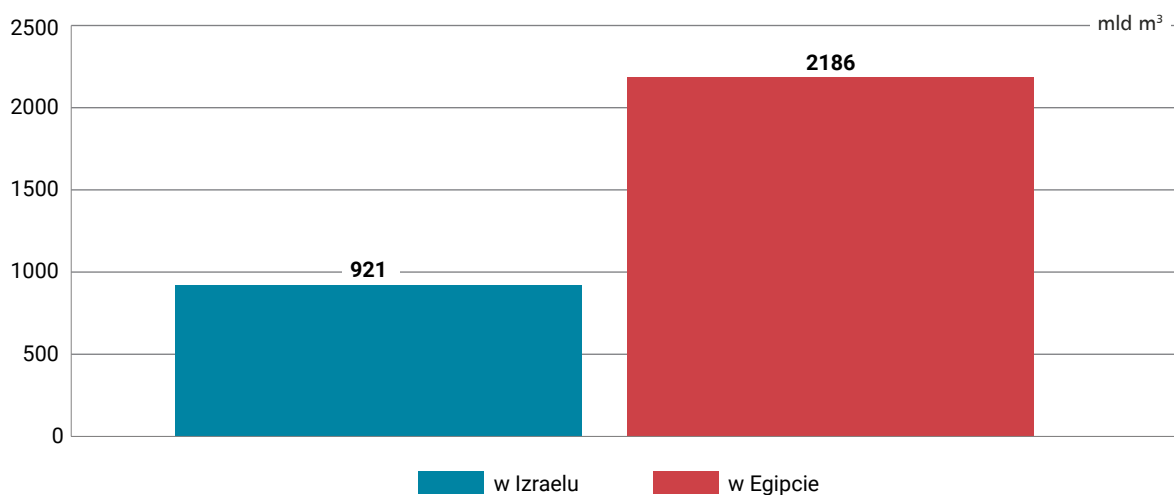
³³ Źródło: International Energy Agency, [iea.org/countries/israel](https://www.iea.org/countries/israel).

Izrael i Egipt jako producenci gazu³⁴

Wykres 3. Produkcja, konsumpcja krajowa i eksport gazu

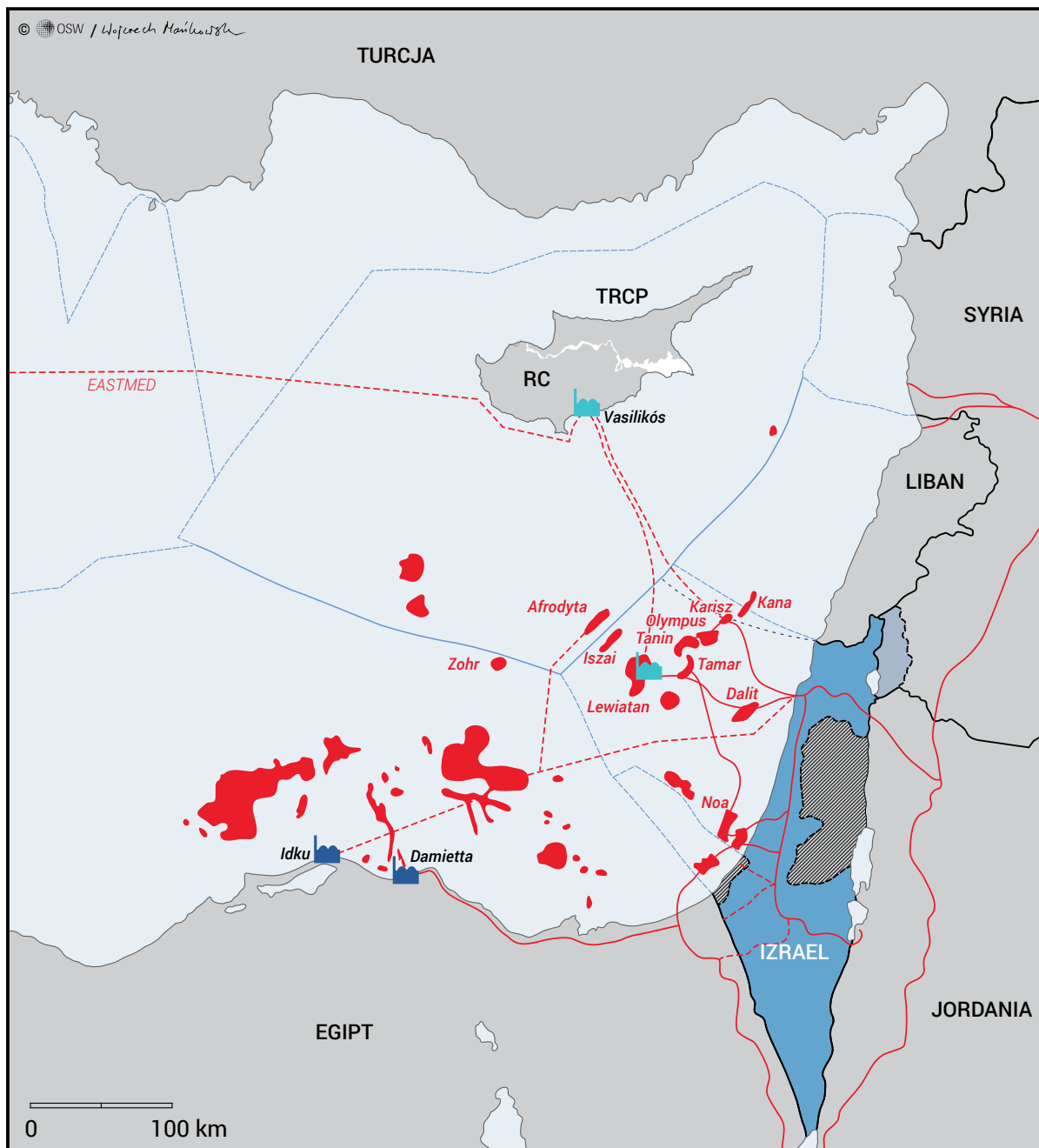





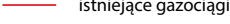
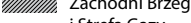

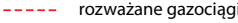




Wykres 4. Potwierdzone rezerwy gazu



³⁴ Źródła: A. Fouad, *Egypt's future in the LNG market*, op. cit.; *Record royalties...*, op. cit.; *Egypt Transports 4.6 bcm of Gas for Exports in 2020/21*, Egypt Oil&Gas, 19.12.2021, egyptoil-gas.com.

Mapa. Izraelski gaz na Morzu Śródziemnym



- | | | | | | |
|---|-----------------------------|---|------------------------------|--|---|
|  | złoża gazu |  | Izrael |  | granice wyłącznych stref ekonomicznych wyznaczone na podstawie konwencji UNCLOS |
|  | istniejące gazociągi |  | Zachodni Brzeg i Strefa Gazy |  | granice wyłącznych stref ekonomicznych potwierdzone umowami bilateralnymi |
|  | rozważane gazociągi |  | Wzgórze Golan |  | roszczenia Libanu z 2021 roku |
|  | istniejące skraplarnie gazu | | | | |
|  | rozważana skraplarnia gazu | | | | |

Opracowanie własne na podstawie: *Israel natural gas transmission system*, Israel Natural Gas Line, 2020, ingl.co.il; *Delek hopes to start gas exports to Egypt by the end of June*, TEKMOR Monitor, 3.06.2019, tekmormonitor.blogspot.com; *Export*, Ministerstwo Energii Izraela, energy-sea.gov.il.